

**УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ:
КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД**

Валентина Григор'єва,

*кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник
лабораторії управління професійно-технічною освітою
Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*

КЛЮЧОВІ СЛОВА:

управління, розвиток, система, концептуальний підхід, концептуальні основи, культуровідповідність, гуманітарні технології, інноваційний розвиток, моделі управління.

Реферат

У статті розкрито актуальність дослідження концептуальних основ управління розвитком професійно-технічної освіти як одного з можливих шляхів її оновлення, а отже, виходу з кризового стану.

Доказово підтверджено, що розвиток ПТО відбувається завдяки постійному впровадженню в неї сучасних інновацій. Важливо, аби розвиток здійснювався не спонтанно-хаотично, а був керованим за рахунок самокерування, чи відповідно до заданих параметрів – зовнішньо.

Розроблено і теоретично обґрунтовано сукупність положень, що розкривають прогностично значущі концептуальні основи управління розвитком ПТО. Логічно виведена множинна упорядкованість, системність концептуальних основ, що синтезують досягнення вітчизняної і зарубіжної теорії та практики управління розвитком ПТО.

Акцентується на освіті як частині проєкції, феномені культури. Розглянуто питання про співвідношення освіти та культури, потенціалу гуманітарних технологій, усунення помітної дисгармонії в розвитку інтелектуальної та духовно-моральної сфер особистості, девальвації культурних цінностей.

Головною ідеєю концептуального підходу до змін в освіті й управлінні визначено культуровідповідність. Саме вона концентрує навколо себе весь освітній простір, надаючи йому вектор руху, визначає мету, зміст, методи і форми всіх процесів – освіти, розвитку, управління, а також їх кінцеві результати. Ідея культуровідповідності входить у резонанс із провідними ідеями реконструкції професійної освіти, якими у світі й Україні є: орієнтація на загальнолюдські цінності, урахування культурних традицій, ідея гуманізації, варіативності (диверсифікації), випереджальної освіти.

У разі, коли культурні реалії переходять у нову якість, а освіта функціонує в колишніх формах, настає криза. Її суть – невідповідність частки (освіти) цілому (культурі) і, отже, стратегією виходу з кризи є приведення освіти у відповідність до вимог нової культури. Вирішити гармонійно проблему реконструкції освітнього й управлінського простору можливо тільки в умовах культуровідповідної освіти за допомогою гуманітарних технологій.

Наразі вже зрозуміло, що вивести професійно-технічну освіту із кризового стану шляхом її реформування та модернізації неможливо. Марно перекидати старе, потрібно створювати нове. Піддаючи системному аналізу ситуацію, що склалася з професійно-технічною освітою, ми сформувавши своє бачення даної проблеми. Оновлення системи можливе за умови вирішення проблеми не стільки зсередини, скільки зовні, в контексті її взаємодії з іншими складовими суспільних відносин. Адже професійно-технічна освіта є системою відкритою. Тому вона має різноманітні зв'язки із зовнішнім середовищем, підпадаючи і сприймаючи його вплив та впливаючи, у свою чергу, на нього. Отже, відбувається не що інше, як розвиток системи. Бажано, щоб він здійснювався не спонтанно, не хаотично, а був керованим за рахунок самокерування, чи відповідно до заданих параметрів – зовнішньо.

Сучасні автори (Л. Громова, Н. Калінікова, Ю. Козуб, Н. Родіонова,

С. Трапідин, С. Хаткевич, Г. Шапоренкова та ін.) центральну проблему щодо управління освітніми системами вбачають у задачі вибору таких його моделей, що найбільш адекватно відповідали б сьогоденним трансформаційним ситуаціям. Але вирішення такої задачі ускладнюється через неоднозначне розуміння місії та ролі освіти, непослідовність у проєктуванні освітніх практик, моделей розвитку освітніх систем, освітнього результату тощо.

З нашої точки зору, підтвердження якої ми знайшли в багатьох дослідженнях, розвиток ПТО відбувається за рахунок постійного впровадження в неї сучасних інновацій. Цілісна теорія управління розвитком ПТО як інноваційного процесу поки знаходиться в стадії становлення. Окремі її аспекти представлені в працях зарубіжних і вітчизняних учених, зокрема, таких: Л. Абалкін, І. Акофф, В. Андрущенко, Г. Дмитренко, П. Друкер, В. Лутай, Г. Мінцберг та ін.

Виходячи із вищезазначеного і враховуючи обмежені розміри викладу

матеріалу, ми не заглиблюємося в детальний опис того, що нами в даному контексті зроблено. Мета статті полягає у короткій репрезентації аналітичних результатів дослідження зазначеної проблеми.

Розроблення концептуального підходу до управління розвитком ПТО уможлиблюється завдяки змістовому аналізу тих процесів, явищ і речей, що криються за поняттями: «розвиток», «управління», «освіта», «система», «концепція». Здійснення такого аналізу виявилось завданням надзвичайно складним; здебільшого ускладнення спричинялися не через термінологічну плутанину, дефініційну суперечливість та невизначеність у трактуваннях понять. Цей факт завжди має місце щодо будь-якого терміна і є атрибутивною характеристикою наукового дослідження. Складність задачі полягала в наявності досить великої кількості досліджень (до речі, різноманітних за галуззю наукового знання), в яких тема, предмет і зміст фактично виконаної роботи не корелюють між собою, не узгоджуються і не відповідають один одному. До цього треба додати невиправдано вільне вживання наукових термінів, зокрема: «концепція», «теорія», «концептуальний підхід», «система», «модель», «стратегія» тощо. Автори у своїх наукових доробках доволі часто вживають їх у ролі синонімів.

Досліджуваний матеріал складно було синтезувати. Через це утопічним ставало здійснення операцій систематизації нових знань, класифікації, узагальнення; неможливими – порівняння, конкретизація та віднесення досліджуваного об'єкта до того чи іншого поняття, з точки зору його класифікаційної ознаки. Долати перешкоди доводилося за рахунок використання наукових припущень, варіативного розгляду важливих для нас положень, що не набули у тому чи іншому дослідженні конкретики; абстрагування від деяких неістотних сторін, характеристик й ознак на користь істотно-визначальних. Звісно, така робота потребувала великого розумового напруження, значної витрати часу, серйозних фізичних зусиль й уникнення певної мовної надлишковості, аби детально пояснити, логічно й послідовно описати, обґрунтувати і розкрити ті узагальнення, яких ми припускалися, аналізуючи численні суперечливі напрацювання з проблем управління розвитком освітніх систем,

концептуальних підходів до оновлення управління, моделей освітніх систем і технологій управління ними.

Концептуальні засади становлять множинне упорядковане утворення. Воно набуває ознак системності завдяки логіці дослідника, який з розрізнених наукових основ і положень робить їх відбір, але не довільно, а цілеспрямовано, аналітично і конструктивно. Відібрані елементи дослідник піддає порівнянню за критеріями супідрядності, цілого-частини, розмірності, істотних і другорядних зв'язків тощо. Оформлення і теоретичний опис уявно змодельованої нами множинності концептуальних засад мовою науки не завжди задовольняли автора за критеріями гармонійності та естетичності конструкції. Це є свідченням того, що концептуальні засади утворюють систему, а не просто структуру. Доречно зазначити, що «концептуальні засади як система» є абсолютно новим напрямом дослідження, яким наука ще не займалася.

До кола концептуальних основ управління розвитком ПТО мають увійти ідеї, теорії, парадигми, підходи, принципи, тенденції, напрями, чинники тощо. Достатньо побіжного погляду лише на перелік об'єктів наукового пошуку, щоб пересвідчитися у невизначеності за кількісним складом тих завдань (вже не кажучи про їх змістове наповнення), що постають на шляху дослідження цих об'єктів, кожний з яких є структурним утворенням. Отже, вирішити масштабні за широтою охоплення і значні за вагомістю надзадачі такого дослідження можна колективними зусиллями науковців лабораторії.

Процеси світоглядної, соціальної, економічної, політичної трансформацій України, позитивні та негативні тенденції процесу її входження у світовий економічний та культурний простори вимагають формування та реалізації відповідної сучасним проблемам парадигми освіти. Усе більшого поширення і вагомості в освіті зараз набувають парадигми її гуманізації та демократизації. У нашому дослідженні вони є основоположними, займають чільне місце серед засад управління розвитком професійно-технічної освіти. Наша позиція лежить у руслі світових змін, що охопили сферу освіти й управління її розвитком. З-поміж таких змін

можна виділити три провідних тенденції:

світова тенденція зміни освітньої парадигми, пов'язана з кризою класичної моделі освіти. Вектор змін спрямований на розвиток теорії комунікації та гуманітарних технологій, їх застосування в освіті;

інтеграція освіти у світову культуру, створення загальноєвропейського освітнього простору, зміцнення міжнародних зв'язків, створення асоціацій освітніх закладів, співтовариств викладачів і учнів тощо;

трансформації світових систем освіти, з точки зору їх більшої відкритості, підсилення участі громадських інститутів в управлінні освітою, підвищення автономності освітніх закладів, диверсифікації видів освітньої діяльності, змісту, форм і способів отримання освіти [4, с. 43–44].

Епіцентр наукових досліджень і практичних інтересів у проблемному полі сучасної освіти зміщується від high tech (високих технологій) до людини, а точніше – до гуманітарних технологій, спрямованих на зміну свідомості людини, її світосприйняття. Актуальними стають процеси підсилення загальнокультурного змісту освіти, що пов'язано з розумінням феноменів культури, рефлексією «себе в ній», поліфонічним світобаченням. На сьогодні вирішення такої акме-задачі нам вбачається єдиним способом – усуненням диспропорції у професійній підготовці сучасних фахівців. Відтак, необхідно забезпечити гармонійне співвідношення між знаннями, почуттями та творчими діями особистості.

Реальна педагогічна практика свідчить, що найелітніша освіта, позбавлена принципу випереджального розвитку культурного компонента, не в змозі врівноважити той дисбаланс між розвитком інтелектуальної і моральної сфер особистості, який упродовж десятиліть поширювався в освіті і далі зростає. Йдеться про неспроможність прагматичної когнітивно-інформаційної освіти, якою вона залишається понині, надати повноцінного розвитку особистісним якостям, перш за все, таким, як професійна відповідальність за прийнятті рішення та їх наслідки, усвідомлена самостійність, суб'єктність, духовна свобода.

Отже, на часі найактуальнішою є необхідність розроблення управлінських моделей, що зможуть забезпечити розвиток

особистості та підсилять її творчий потенціал в інноваційних процесах. Власне, сам процес управління навчальним закладом, обґрунтовано доводять С. Трапідин і Л. Громова, в разі актуалізації інноваційного потенціалу суб'єктів освіти, вибудовується абсолютно в особливий, особистісно-орієнтований спосіб. Це коняре-тизує вимоги до створення сучасних систем управління в контексті гуманітарних технологій [4, с. 43].

Здійснений аналіз (М. Булинський, Л. Громова, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, В. Єрмоленко, Я. Камінецький, В. Кремень, В. Луговий, С. Ніколаєнко, Н. Ничкало, Л. Пуховська, С. Трапідин, В. Феценко, Н. Щелікова та ін.) теорії і практики управління освітою та перспектив їх розвитку в кінці ХХ ст. – початку ХХІ ст. дає змогу побачити якісно нові позиції у вирішенні питань трансформації управлінських моделей. А саме: змінюється акцент взаємовпливу стратегії та структури. Управління освітньою установою в епоху змін потрібно починати з розроблення стратегії розвитку людського капіталу, підлаштовуючи під неї структуру управління. Цей умовивід повністю співпадає з нашою позицією щодо визначальної ролі людського ресурсу, інтелектуального капіталу, професійної компетентності педагогів і адміністрації у вирішенні управлінських завдань розвитку ПТО.

Наразі практика істотно випереджає науку. Вчені ще тільки виявляють, обґрунтовують, перевіряють та аналізують можливі сценарії розвитку ПТО, стратегії, моделі та концепції управління цим розвитком, а практики вже мають, хоч і поодинокий, однак цінний досвід інноваційної роботи. Не тільки ПТНЗ, а й різні школи (успіху, бізнесу, коучингу, спілкування тощо), асоціації, навчально-тренінгові центри різних форм власності і напряду використовують нові організаційні форми, методи, засоби і моделі роботи з людьми різних вікових категорій.

Так, серед нових видів управлінської діяльності, які розвиваються на практиці, можна назвати: 1) управління знаннями, завданням якого є акумулювання інтелектуального капіталу, виявлення та поширення досвіду, обмін наявною інформацією, її поглиблення, збагачення й

оновлення, створення інтерактивного навчального середовища, де люди постійно діляться своїми знаннями, використовуючи усі умови для засвоєння нових знань; 2) управління бізнес-процесами, що, по суті, є відповідною реакцією освіти на запити зовнішнього і внутрішнього середовищ; 3) інноваційний менеджмент, основу якого становить урахування взаємозалежності і взаємозв'язків між суб'єктами й об'єктами інноваційної діяльності та який передбачає формування інноваційної управлінської культури; 4) реалізація концепції проактивного управління, де головною ідеєю виступає випереджувальне управління, що базується на прогнозуванні ситуацій та виявленні тенденцій розвитку зовнішнього і внутрішнього середовищ та інші.

Цей досвід чекає на своїх дослідників, потребує аналізу, систематизації й узагальнення. Але вже сьогодні різні інноваційні ідеї, підходи, форми і методи управління навчально-виховним процесом створюються і активно практикуються багатьма ПТНЗ. До прикладу, можна навести Дніпродзержинський центр підготовки і перепідготовки робітничих кадрів (Дніпропетровська обл.), ПТУ № 50 м. Карлівка (Полтавська обл.), Роменське вище професійне училище (Сумська обл.), моделі управління яких містять різні інноваційні ідеї, підходи, відображені в інноваційному досвіді роботи цих закладів.

З огляду на викладене, нам видається логічним розуміння розвитку освіти, як інноваційного процесу. Для управління інноваційним розвитком освіти важливо відслідковувати не тільки сам процес інновацій, що на сьогодні переважає в освітній практиці, а й оцінювати результати інноваційної діяльності суб'єктів. Інноваційний процес, безумовно, має місце в роботі керівників навчальних закладів, викладачів, майстрів виробничого навчання. Припускаємо, що він ще не набув тієї «критичної маси», коли кількість переходить у якість. Маємо на увазі якість підготовки випускників, яка дотепер визначається сумою засвоєних знань і вмінь, переважно в інтелектуальній сфері. Звідки ж узятися дереву, якщо його не посадити? Так і з мораллю та духовністю, якщо їх не культивувати.

Дійсно, існує помітна дисгармонія в розвитку інтелектуальної та моральної

культури людини, дефіцит гуманності в самому фундаменті науково-технічної цивілізації – у відносинах між людьми. Саме тому в нашій країні активно здійснюється процес девальвації культурних цінностей. Різкий злам соціальних відносин змінив усталені норми і правила.

Багато вчених і викладачів визначають, що основними причинами сучасної кризи в освіті є обмеженість світобачення, невміння відчувати і дивуватися, прагнення все пояснити тільки за допомогою науки. Це породжує кризу духу. Руйнується емоційно-ціннісна сфера як учнів, так і викладачів. Освітня криза викликана не просто екологічними і фінансовими труднощами, а, насамперед, докорінними змінами в системі цінностей.

Ситуація, що склалася в освіті, вимагає високого життєвого прориву, критичної рефлексії, активності та ініціативи кожного з нас. І це наочно показали події, що відбувалися у грудні лютому в нашій країні, – революція Гідності та Майдан. Результати численних досліджень також свідчать про те, що в системі освіти все помітнішими стають антитехнократичні тенденції і прагнення до відродження гуманістичних традицій.

Виконано чимало фундаментальних і прикладних досліджень, в яких аргументовано доведено, а досвід кількох поколінь переконує, що традиційна освіта не розвиває вміння мислити самостійно і критично, творчо і контекстуально. Крім того, учні на практиці неспроможні користуватися отриманими знаннями, у них нерозвиненими залишаються можливості вирішення моральних проблем, міжособистісних конфліктів, соціального спілкування. Необхідним є зміщення основного акценту із засвоєння інформації на розвиток самостійного, критичного і рефлексивного мислення, а не просто використання готового знання. За тоталітарної системи не одне покоління жадало свободи, а коли сьогодні свобода настала, виникла нова проблема – з'ясувалося, що моральність і свобода не обґрунтовують одна одну. Необхідно готувати молодих людей до гідного людського існування в умовах свободи. Сучасна ситуація об'єктивно висуває на перший план духовну проблему, пов'язану з формуванням нового ставлення до життя.

Завдання практичного впровадження

нових підходів до управління сучасним навчальним закладом, вимоги щодо створення умов для інноваційного розвитку освіти змушують по-новому поглянути на питання потенціалу гуманітарних технологій у підвищенні ефективності діяльності освітніх організацій та управління ними.

Зрештою, зрозуміло, що ні сучасно оформлені інтер'єри навчальних приміщень, ні нове обладнання шкільних лабораторій, ні статус елітності навчального закладу не вирішать проблему втрати духовності, а високий професіоналізм не компенсує браку соціальної відповідальності. Тому дедалі частіше прогресивна думка звертається до великих ідей культуровідповідності освіти, піднімаючи питання про співвідношення освіти і культури. Реалізація гуманітарних технологій в управлінській діяльності лежить у контексті пошуку відповідей на ці питання, адже передбачає врахування особистісних цінностей, розвитку людського капіталу.

У створенні концептуального підходу ми враховували світові тенденції та стратегії розвитку освіти, модернізації її моделей управління та зарубіжний досвід управління розвитком професійної освіти [1; 2; 3; 6]. Це дало нам змогу виявити, що в основу моделей розвитку професійної освіти країн Євросоюзу покладено ідеї та принципи гуманізму, демократії, децентралізації, культуровідповідності та полікультурності.

Зазначені ідеї актуалізують ціннісний підхід до управління розвитком ПТО. Тому принципового значення набуває зміщення акцентів з освіти, яка розвиває культуру корисності (знання, уміння, навички тощо), на освіту, що формує культуру, перш за все, духовно-гуманних цінностей.

Усе вищезазначене дає змогу зрозуміти обґрунтованість вибору нами теоретичних положень, парадигм, підходів тощо, які є концептуальними засадами управління розвитком ПТО. У будь-якому творенні людської думки, процесу, діяльності системоутворюючою віссю є ідея.

Головною ідеєю нашого підходу до змін в освіті й управлінні є культуровідповідність. Ця ідея вічна. І в різні історичні епохи вона ніколи не втрачала своєї актуальності, оскільки на кожному етапі розвитку цивілізації вирішувалася по-різному. Саме ідея

концентрує навколо себе весь освітній простір, надаючи йому вектор руху. Вона визначає мету, зміст, методи і форми всіх процесів – освіти, розвитку, управління, а також їх кінцеві результати.

Кінцевий результат ПТО – підготувати такого випускника, який би за основними особистісними характеристиками відповідав сучасним досягненням культури, у тому числі й досягненням високотехнологічних виробництв. Адже останні – теж культура, тільки її матеріальна складова. Між ідеєю та кінцевими результатами є мета, яка операційно визначає, спрямовує і забезпечує всю діяльність у досягненні кінцевого результату. Умови досягнення створює управління.

Предмет нашого дослідження ґрунтується на методології системного, культурологічного, гуманітарного, синергетичного, діяльнісного підходів. Становлення концептуальних позицій базується на: загальній методології педагогічної науки (В. Загвязинський, В. Краєвський, І. Лернер, М. Скаткін та ін.); культурно-історичній антропології (К. Леві-Стросс, В. Пропп та ін.);

концепції поліхромності культурного простору (А. Гуревич, Ю. Лотман, І. Яковенко та ін.); концепції свідомості й самосвідомості (В. Алахвердов, В. Зінченко, І. Кон, В. Столін та ін.); концепції індустріального і постіндустріального суспільства (Д. Белл, Д. Гвішіані, Г. Маркузе, С. Микулинський, О. Тоффлер та ін.); методології інноваційної діяльності (В. Загвязинський, В. Ляудис); основах теорії систем (Р. Акоф, Л. Берталанфі, У. Уйомов та ін.); загальних положеннях теорії управління людськими ресурсами (Р. Петерсон, Л. Трейси, Е. Шейн та ін.).

Теоретичні положення полягали у наступному. Педагогічну думку повсякчас, і особливо в періоди реформування, цікавило питання генезису освіти. Саме тому в педагогічній науці виник напрям, що розглядає зв'язки освіти з іншими підсистемами, в межах якої актуалізувалося питання про співвідношення освіти й культури. Цінне надбання педагогіки містить потужний пласт, який увібрав у себе філософські, соціологічні, педагогічні обґрунтування освіти як частини, проекції, феномена культури.

Наша дослідницька позиція виходить із логіки саме такого підходу до реконструкції ПТО, управління її розвитком у контексті культури. Із цих позицій можна дійти до корінних причин кризового стану освіти і запропонувати сучасні шляхи виходу з нього. Вирішити гармонійно проблему оновлення і реконструкції освітнього й управлінського простору можливо тільки в умовах культуровідповідної освіти за допомогою гуманітарних технологій.

Ідея культуровідповідності входить у резонанс із провідними ідеями реконструкції професійної освіти, якими у світі й Україні є: орієнтація на загальнолюдські цінності, ідея гуманізації, ідея варіативності (диверсифікації), урахування культурних традицій, ідея випереджальної освіти.

Суть кризи сучасної освіти полягає в завершенні актуальності культурної освітньої парадигми. Вона цілком задовольняла індустріальну культуру, для якої й була створена. Тому на часі важливою є проблема приведення всіх структурних і змістових компонентів освіти у відповідність із ознаками постіндустріальної (нової) культури.

Методологічною основою приведення освіти у відповідність із актуальною культурою є ідея культуровідповідності, яку свого часу висунули Я. Коменський й І. Песталоцці, та «досвід педагогічної антропології» К. Ушинського. Саме вони лягли в основу культурологічного підходу в освіті (60-ті рр. ХХ ст.). Його основоположники (В. Краєвський, І. Лернер, М. Скаткін та ін.) актуалізували проблему змісту освіти. Таким змістом, на думку його авторів, має стати не лише наука, а й педагогічно адаптована культура в цілому.

Сучасні моделі освіти й управління нею раціональні, як культура, що їх породила. На цю бездушну раціональність свого часу нарікав О. Шпенглер, відмічаючи, що «мозок бере кермо влади, тому що душа вийшла у відставку» [7, с. 463].

Згідно із законом, «ціле-частка», підсистема – це «зліпок» цілого, тобто ізоморфна за своїми істотними характеристиками до культури як системи. Тому освіта має бути відповідною культурі. У разі, коли культурні реалії переходять у нову якість, а освіта функціонує у в колишніх формах, настає криза. Її суть –

невідповідність частки (освіти) цілому (культурі) і, отже, стратегією виходу з кризи є приведення освіти у відповідність до вимог нової культури.

Концепція управління культурою важливіша, ніж управління системами, процедурами і заходами. Безперечно, сучасні високотехнологічні виробництва, найскладніші інформаційні, фінансові, соціоінженерні та інші системи для успішного функціонування потребують професійної майстерності, широких компетенцій, швидкості реакцій, вишколеності й точності. Проте детальніше вивчення показує, що навіть суто прагматичні структури і новоутворення нашої когнітивної сфери перебувають на глибоких ціннісних засадах. Без них ми ризикуємо втратити все, навіть життя, коли трапляються технологічні катастрофи типу Чорнобиля. Адже елементарна безвідповідальність, що приводить до них, є не що інше, наголошує М. Поташник [5, с. 124–125], як сигнал, котрий свідчить про не сформованість ціннісних основ особистості. Не рефлексивно використовуючи ядерну енергію, космічні технології, військову техніку, зброю та інше людина стає небезпечним чинником глобальних катастроф, ризиків не тільки техногенних, а й соціальних, політичних, екологічних, професійних, тим самим, поставивши себе перед проблемою виживання, у прямому смислі одвічного питання: «Бути чи не бути?».

Причини подібних колізій і катаклізмів найчастіше криються в інтелектуалізованому характері ПТО. Розвиток свідомості та самосвідомості залишається, на жаль, поза цілями організованої системи освіти. У результаті, засвоївши глибини знань, особистість, «необтяжена» рефлексією, стає небезпечною як для самої себе, так і для оточуючих, перетворюючись на освіченого невігласа.

Тому використання управлінських моделей, заснованих на культуровідповідних, гуманітарних підходах, що здатні нарошувати й використовувати ціннісний потенціал людини, стає все більш актуальним.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити такі висновки: управління, засноване на гуманітарних технологіях, дає змогу в умовах діалогу апелювати до спільних інтересів і цінностей, що визначає

створення в освітній установі сприятливої атмосфери співробітництва, мотивує до зростання інноваційної активності педагогічного колективу; оскільки культура поліхронна, то й освітній простір не повинен носити універсального характеру: культурна поліхронність мусить бути адекватно представлена пропорційним існуванням різних освітніх й управлінських моделей; без нової за своєю суттю, гуманістичної за змістом освіти, заснованої на нових цінностях, вести мову про якість підготовки кваліфікованого конкуренто-спроможного робітника безглуздо. Якість неминуче буде

невисокою, в чому ми вкотре пересвідчуємося на досвіді сумних наслідків непрофесійної поведінки фахівців різного профілю, коли вирішуємо свої побутові або професійні питання; нова управлінська парадигма в ПТО, за умов ринкової економіки, формується як спосіб якісного прориву у світ знань, культури пізнання та усвідомлення факту набуття управлінням нової суті, як засіб надбання та використання інтелектуального капіталу. Саме з такими способами пов'язують майбутнє національних систем освіти, а отже, й економіки більшості країн світу.

Література

1. Каплун А. Развитие систем подготовки квалифицированных работников в Болгарии и Польше (конец XIX–XX ст.) : монография / за ред. Н. Ничкало, А. Каплун. – Тернопіль, 2009. – 472 с.
2. Модернізація педагогічної освіти в європейському та євроатлантичному освітньому просторі : монографія / [авт.кол.: Н. Авшенюк, О. Кудін, О. Огієнко та ін.]. – К. : Пед. думка, 2011. – 232 с.
3. Ривчун Т. Е. Модели управления в системе профессионального образования (зарубежный опыт) / Т. Е. Ривчун. // Вестник Томского гос. ун-та. – 2009. – №328. – С. 135–139.
4. Трапицын С. Ю. Новое управление для новой школы / С. Ю. Трапицын, Л. А. Громова // Вестник Герценовского ун-та. – 2010. – № 1. – С. 43–51.
5. Управление качеством образования : практикоориентированная монография и метод. пособие / М. М. Поташник, Е. А. Ямбург, Д. Ш. Матрос и др. – М. : Пед. общ-во России, 2006. – 448 с.
6. Фещенко В. В. Проблемы управления развитием региональных систем образования в условиях социально-экономической модернизации / В. В. Фещенко, Н. Ю. Щеликова // Вестник Бердянского государственного ун-та. – 2012. – Т. 3, №3. – С. 203–209.
7. Шпенглер О. Закат Европы / О. Шпенглер. – Новосибирск : Наука, 1993. – 521 с.

Реферат

Управление развитием профессионально-технического образования: концептуальный подход

Валентина Григорьева,

кандидат педагогических наук, доцент, старший научный сотрудник лаборатории управления профессионально-техническим образованием Института профессионально-технического образования НАПН Украины

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: управление, развитие, система, концептуальный подход, концептуальные основы, культуросообразность, гуманитарные технологии, инновационное развитие, модели управления.

В статье раскрыта актуальность исследования концептуальных основ управления развитием профессионально-технического образования как одного из возможных сценариев его обновления, а следовательно и выхода из кризисного состояния. Доказано, что развитие ПТО происходит за счет постоянного внедрения в него современных инноваций. Развитие должно быть не спонтанно-хаотичным, а управляемым посредством самоуправления, или в соответствии с заданными параметрами – внешне. Разработана и теоретически обоснована совокупность положений, раскрывающих прогностически значимые концептуальные основы управления развитием ПТО. Логически выведена множественная упорядоченность, системность концептуальных основ, синтезировавших достижения отечественной и зарубежной теории и практики управления развитием ПТО. Образование рассмотрено как часть, проекция, феномен культуры. Актуализирован вопрос о соотношении образования и культуры, потенциала гуманитарных технологий, устранения имеющейся дисгармонии в развитии интеллектуальной и духовно-нравственной сфер личности, девальвации культурных ценностей.

Ведущей идеей концептуального подхода к изменениям в образовании и управлении есть культуросообразность. Именно она концентрирует вокруг себя все образовательное пространство, придавая ему вектор движения, определяет цель, содержание, методы и формы всех процессов – образования, развития, управления, а также их конечные результаты. Идея культуросообразности резонирует с ведущими идеями реконструкции профессионального образования в мире и Украине: ориентация на общечеловеческие ценности, учет культурных традиций, идея гуманизации, вариативности (диверсификации), опережающего образования. Когда культурные реалии переходят в новое качество, а образование функционирует в прежних формах, возникает кризис. Он состоит в несоответствии части (образования) целому (культуре), следовательно, стратегия выхода из кризиса – приведение образования в соответствие с требованиями новой культуры. Решить гармонично проблему реконструкции образовательного и управленческого пространства возможно только в условиях культуросообразного образования с помощью гуманитарных технологий.

Abstract

Management of vocational education: conceptual approach

Valentyna Grygoryeva,

*Ph.D. in Pedagogy, associate professor senior research fellow of the
Laboratory of vocational education management.
Institute of Vocational Education under the National Academy of
Pedagogical Sciences of Ukraine*

KEY WORDS:

management,
development, system,
conceptual approach,
conceptual framework,
culture conformity,
humanitarian
technologies,
innovative development,
management model.

The article deals with the relevance of the study of conceptual bases of management of development of vocational education as one of the possible scenarios for its renewal, and therefore out of the crisis.

It is proved that the development of VET is due to the constant introduction of a modern innovation. Development should not be spontaneously chaotic, and is controlled by the government, or in accordance with the specified parameters – externally.

Developed and theoretically substantiated a set of provisions that reveal prognostically significant conceptual foundations of management of the development of VET. Inferred multiple ordering, systematic conceptual framework to synthesize the achievements of domestic and foreign theory and practice of development of VET.

Education is considered as part of the projection, a cultural phenomenon. Updated the question of the relationship between education and culture, the capacity of humanitarian technologies, eliminating the existing disharmony in the development of intellectual and spiritual and moral spheres of the person, the devaluation of cultural values.

The leading idea of a conceptual approach to the changes in the formation and management have kulturosoobraznosti. That it is centered around all educational space, giving it a motion vector defines the purpose, content, methods and forms of all processes – education, development, management, as well as their results. Kulturosoobraznosti idea resonates with the leading ideas of the reconstruction of vocational education in the world and in Ukraine: focus on human values, cultural considerations, the idea of humanization of variation (diversification), advanced education.

When cultural realities are moving into a new quality, and education functions in the previous form, there is a crisis. He is part of the non-compliance (education) whole (culture), therefore, the exit strategy from the crisis - bringing education into line with the new culture. Harmoniously solve the problem of reconstruction of the educational and administrative space is possible only in conditions kulturosoobraznogo education through humanitarian technologies.

References

1. *Kaplun A. Rozvytok system pidhotovky kvalifikovanykh robitnykiv u Bolhariyi i Pol'shchi (kinets' XX–XXI st.): monohrafiya / za red. N. Nychkalo, A. Kaplun. – Ternopil', 2009. – 472 p.*
2. *Modernizatsiya pedahohichnoyi osvity v yevropeys'komu ta yevroatlantychnomu osvityn'omu prostori: monohrafiya / [avt.kol.: N. Avshenyuk, O. Kudin, O. Ohiyenko ta in.]. – K. : Ped. dumka, 2011. – 232 p.*
3. *Ryvchun T. E. Modely upravlenyya v systeme professyonal'noho obrazovanyya (zarubezhnyy opyt) / T. E. Ryvchun. // Vestnyk Tomskoho hos.un-ta. – 2009. – № 328. – P. 135–139.*
4. *Trapytsyn S. Yu. Novoe upravlenye dlya novoy shkoly / S. Yu. Trapytsyn, L. A. Hromova // Vestnyk Hertsenovskoho un-ta. – 2010. – №1. – P. 43–51.*
5. *Upravlenye kachestvom obrazovanyya : praktykooryentirovannaya monohrafiya y metodycheskoe posobyе / M. M. Potashnyk, E. A. Yamburh, D. Sh. Matros y dr. – M. : Ped. ob-vo Rossyy, 2006. – 448.*
6. *Feshchenko V. V. Problemy upravlenyya razvytyem rehyonal'nykh system obrazovanyya v uslovyakh sotsyal'no-ekonomycheskoy modernyzatsyy / V. V. Feshchenko, N. Yu. Shchelykova // Vestnyk Berdyanskoho hosudarstvennoho un-ta. – 2012. – T. 3. – №3. – P. 203–209.*
7. *Shpenhler O. Zakat Evropy / O. Shpenhler. – Novosybyrsk : Nauka, 1993. – 521 p.*